
Op soek na 'n adekwate linguistiese teorie vir die begronding van die leksikografieteorie en -praktyk — die kognitiewe grammatika as 'n moontlike alternatief

P.H. Swanepoel, *Dept. Afrikaans, UNISA*

Abstract: In Search of an Adequate Linguistic Theory for Lexicographical Theory and Praxis — Cognitive Grammar as a Possible Alternative. Various researchers have suggested, and occasionally demonstrated, that cognitive grammar offers a more viable alternative for lexicography than most traditional and structuralist linguistic theories. This paper addresses a number of basic issues in this regard, viz. the role of linguistic theories in lexicography as a scientific praxis, the adequacy of linguistic theories from a lexicographical point of view and the adequacy and viability of cognitive grammar as one such alternative to traditional and structuralist linguistic theories.

Keywords: METALEXICOGRAPHY, PRACTICAL LEXICOGRAPHY, THEORETICAL ADEQUACY, COGNITIVE SEMANTICS, PROTOTYPE THEORY, POLYSEMY, LEXICOGRAPHICAL DEFINITIONS, METAPHOR, METONYMY, HOMONYMY, SYNONYMY, MOTIVATION

Opsomming: Verskeie navorsers het dit al gestel, en in 'n aantal gevalle aangetoon, dat die kognitiewe grammatika 'n meer adekwate begronding vir die leksikografieteorie en -praktyk bied as die meeste tradisionele en strukturele linguistiese teorieë. In hierdie artikel word 'n aantal temas rondom hierdie stelling van nader bekyk, nl. die rol van linguistiese teorieë in die leksikografie as 'n wetenskaplike praktyk, adekwaateidskriteria vir linguistiese teorieë vanuit 'n leksikografiese oogpunt en die adekwaatheid en houdbaarheid van die kognitiewe grammatika as een so 'n linguisties-teoretiese alternatief.

Slutelwoorde: METALEKSIKOGRAFIE, PRAKTIESE LEKSIKOGRAFIE, TEORETIESE ADEKWAATHEID, KOGNITIEWE SEMANTIEK, PROTOTIPETEORIE, POLISEMIE, LEKSIKOGRAFIESE DEFINISIES, METAFOR, METONIMIE, HOMONIMIE, SINONIMIE, MOTIVERING

1. Inleiding

Die motivering vir hierdie artikel is die stelling van Wierzbicka (1990: 366) dat die praktiese leksikografie hom (tot en met die koms van die kognitiewe semantiek) in 'n teoretiese vakuum bevind het, en die stelling van Geeraerts (1990b: 210) dat die kognitiewe grammatika 'n meer adekwate teoretiese begroning vir die leksikografiëorie en -praktyk bied as bestaande linguistiese modelle.

Wierzbicka (ibid.) meld:

lexicography has always lacked a theoretical basis ... Lexicographers have grappled with their 'practical' tasks without any theoretical framework ... Given this lack of help from semantic theory, it is the lexicographer's achievements, not their failures, which are truly remarkable.

Geeraerts (1990b: 210) meld weer:

For one thing, lexicographical metatheories had better abandon all hope of building an adequate theory of lexicography on a linguistic basis that does not conform with their own experience; in particular, extant attempts to impose a structuralist conception of semantic structure on the methodology of lexicography should be rejected as misguided: there are now simply much more suitable semantic theories available.

Benewens die teenstrydigheid wat hierdie twee aanhalings bevat, moet mens die uitsprake as sodanig met die nodige kwalifisering en omsigtigheid behandel (vergelyk in hierdie verband die bespreking in Swanepoel 1991: 222-226). Wat hier egter van belang is, is dat al twee die outeurs met hierdie uitsprake van die vooronderstelling uitgaan dat (i) linguistiese teorieë aan die basis van die leksikografiëorie lê en (ii) dat die kognitiewe semantiek in hierdie opsig 'n "beter" of meer adekwate teoretiese basis vir die leksikografiëorie en -praktyk bied as die bestaande voedingsbronne daarvan, nl. die histories-filologiese grammatika en al die verskillende variante van die strukturalisme (waarby die variante van die transformasioneel-generatiewe grammatika inbegrepe is).

Die doel van hierdie artikel is om aan te toon dat nie een van hierdie twee stellinge probleemloos is nie en om verdere verheldering vra. Die eerste aanname vooronderstel byvoorbeeld dat daar by leksikograwe duidelikheid (en miskien eenstemmigheid) sou bestaan oor 'n hele aantal metawetenskaplike kwessies, soos dié oor die verhouding tussen teorie en praktyk in die leksikografie, die presiese rol van linguistiese teorieë in leksikografiëorievorming en oor die leksikografiese adekwaatheidskriteria by die keuse van linguistiese teorieë, terwyl dit in feite so is dat sake soos hierdie eers redelik onlangs in die ontwikkeling van dié vakgebied aan die orde gekom het (vgl. Zgusta 1971: 17 en Swanepoel 1992b). Wat die tweede aanname betref: die kognitiewe gram-

matika het as teoretiese dissipline self eers in die tagtigerjare van hierdie eeu op die voorgrond getree (vgl. byvoorbeeld Norvig en Lakoff 1987: 195-196). Alhoewel die teoretiese aannames, metodes en analities-deskriptiewe raamwerk daarvan vinnig aan die ontwikkel is, is daar nog relatief min navorsing oor die leksikografiese toepaslikheid en bruikbaarheid daarvan gedoen.

Die kognitiewe semantiek wyk in die sentrale uitgangspunte daarvan in 'n groot mate van die bostaande linguisties-teoretiese raamwerke af. Dit steun sterk op insigte en aannames van die histories-filologiese tradisie, maar dit leun in 'n groot mate by die metodes, tegnieke, uitgangspunte en data van die kognitiewe wetenskappe aan.

Enkele van die aannames wat kognitiewe semantici verwerp, maar wat dikwels prominent in die kritiek op eentalig-verklarende woordeboeke gestel word of in leksikografies-teoretiese werke figureer, is byvoorbeeld die Bloomfieldiaanse siening van die leksikon (en dus van die woordeboek) as "really an appendix of the grammar, a list of basic irregularities" (vgl. Ilson 1990: 123), die aandrag op die onderskeiding van linguistiese en ensiklopediese betekeniskenmerke, die verwerping van betekenis as konseptueel-kognitiewe gegewe en die aanname dat die betekenis van 'n leksikale item deels (maar taalintern) gedefinieer word deur die semantiese relasies waarin dit met ander leksikale items in 'n semantiese veld en/of die leksikon as 'n geheel staan.

Hierteenoor stel die kognitiewe semantiek dit as uitgangspunt dat die leksikon vir 'n groot deel gemotiveerd is (vgl. Swanepoel 1992a), dat sg. "linguistiese" en "ensiklopediese" kennis nie prinsipiëel onderskei kan word nie, dat leksikale betekenis wesentlik konseptueel van aard is en dat die betekenis van enige leksikale item slegs gedefinieer kan word teen die agtergrond van omvattende skemata ("frames", "scripts", "idealized cognitive models", "folk theories", ens.) — aannames wat die terrein, metodologie en uiteindelige deskriptief-analitiese praktyke van die kognitiewe semantiek totaal anders daar laat uitsien as dié wat ingegee word deur die bestaande histories-filologiese en strukturalistiese raamwerke, en wat verreikende gevolge vir die leksikografiese praktyk sou kon hê indien dit as teoretiese vertrekpunt aanvaar sou word. Enige so 'n verandering moet mens dan opweeg teen die noodsaak vir die adekwate linguistiese begroning van die leksikografie, want, soos Zgusta (1971: 17) tereg opmerk,

The basis of a sound and efficient lexicographic work is a good theory.

en vervolgens aanhaal:

The theory of lexicography is more than a generalized editorial instruction or than the technical rules of compilation.

Die doel van hierdie artikel is nie om uitgebreid op die aannames, metodes, tegnieke en data-analises van die kognitiewe grammatika in te gaan nie (vgl. in

hierdie verband veral Lakoff 1987, Langacker 1987, 1990 en Jackendoff 1990) of om die leksikografiese implikasies daarvan volledig uit te spel nie. Die beperkter doel is eerstens om aan 'n aantal metawetenskaplike kwessies aandag te gee wat die stelling van Geeraerts (1990b) en Wierzbicka (1990) hierbo na vore haal, en om, waar moontlik, van die uitgangspunte van die kognitiewe grammatika en die leksikografiese implikasies daarvan uit te spel. Vir die doeleindes van laasgenoemde word daar slegs gehou by relevante aspekte van die (omvattende) eentalig-verklarende woordeboek en in die besonder die semantiese inligting wat in hierdie woordeboeke verskaf word.

2. 'n Aantal metawetenskaplike kwessies

Geeraerts (vgl. Geeraerts 1990b: 210) se stelling hierbo oor die adekwaatheid van bestaande linguistiese teorieë vir die leksikografiëteorie en -praktyk stel die hele metawetenskaplike kwessie van adekwaatheidskriteria vir linguistiese teorieë (vir bepaalde toepassings, in die besonder dan die leksikografie) aan bod, maar dit vooronderstel duidelikheid oor die rol en plek van enige linguistiese teorie in die leksikografie. Gegee die neiging om linguistiese teorie en leksikografiëteorie gelyk te stel en om die leksikografiëpraktyk op reduksionistiese wyse tot die toegepaste been van die linguistiek te reduseer (vgl. Swanepoel 1992b), word daar in die onderstaande eers aandag gegee aan die plek van linguistiese teorieë in die leksikografie alvorens die adekwaatheidskriteria van sulke teorieë aan bod kom.

2.1 Teorie en praktyk in die leksikografie

Die leksikografie word deur Wiegand (1983b) as 'n "wetenskaplike praktyk/toepassing" bestempel. Gegee die sentrale rol van linguistiese teorieë in die analitiese fase van leksikografiëwerk, sou mens die leksikografiese praktyk as 'n vorm van die toegepaste linguistiek kan bestempel.¹ Richards, Platt en Weber (1985: 15) definieer die term *applied linguistics* as

- (1) the study of language and linguistics in relation to practical problems, such as LEXICOGRAPHY, TRANSLATION, SPEECH PATHOLOGY, etc. Applied linguistics uses information from sociology, psychology, anthropology, and INFORMATION THEORY as well as from linguistics in order to develop its own theoretical models of language and language use, and then uses this information and theory in practical areas as syllabus design, SPEECH THERAPY, LANGUAGE PLANNING, STYLISTICS, etc.

Hierdie definisie ondervang twee belangrike punte oor enige toegepaste linguïstiese dissipline, nl.

- (i) dat daar in 'n toegepaste wetenskap self onderskei moet word tussen die teoretiese komponent en die praktiese toepassingskomponent daarvan, en
- (ii) dat wat die teoretiese komponent betref, dit opgebou of ontwikkel word deur die studie van taal en taalgebruik, maar dat dit in die ontwikkeling van so 'n teoretiese komponent by verskillende ander dissiplines aanleun, waarvan die subkomponente van die teoretiese linguïstiek maar een is.²

In ooreenstemming met wat onder punt (i) gesê is van 'n toegepaste wetenskap, moet mens in die samestelling van woordeboeke as 'n wetenskaplike aktiwiteit ten minste ook twee sulke komponente onderskei, nl. die werklike skryf van woordeboeke (die sg. "praktiese" komponent), dikwels aangedui met die term **leksikografie** of **leksikografiepraktyk**, en die teoretiese komponent daarvan, wat aangedui word met die term **metaleksikografie** of **teoretiese leksikografie**.

Die soort algemene aanname wat punt (ii) hierbo onderlê, is dat daar 'n besonder noue interaksie in enige empiriese wetenskap tussen teorie en praktyk bestaan, wat op eenvoudige wyse so gesien kan word dat die teoretiese komponent die praktyk stuur en onderlê, en omgekeerd, dat die praktyk die soort vakspesifieke probleme en 'n deel van die data voorsien wat die ondersoeksgebied van die teoretiese komponent is.

Die **metaleksikografie** is in hierdie opsig daardie komponent van die **leksikografie** as wetenskaplike aktiwiteit wat die praktiese skryf van woordeboeke onderlê of stuur. Die **metaleksikografie** bestaan uit 'n versameling spesifieke teorieë, aannames, beginsels, metodes, tegnieke en 'n analitiese en beskrywende begrippeapparaat. Hierdie begrippeapparaat is ontwikkel (en word verder ontwikkel) vir die ontleding en beskrywing van (i) taal en taalgebruik in *woordeboeke* (wat die primêre teiken is van die kategorie linguïstiese woordeboeke); (ii) die bestaande leksikografiese teorie en praktyk; en (iii) ander (teoretiese) dissiplines wat soortgelyke uitgangspunte, begrippe en metodes vir die oplossing van ooreenstemmende praktiese probleme in die ontleding en beskrywing van taal en taalgebruik ontwikkel het.

Omgekeerd kan dit gestel word dat die **leksikografie** 'n wetenskaplike praktyk is, en wel in die sin dat die praktyk gestuur word deur 'n teoretiese komponent wat die resultaat is van wetenskaplike, empiriese navorsing.

Hausmann e.a. (1986: 272) definieer in ooreenstemming met hierdie siening die **metaleksikografie** as:

the sum of the scientific activities that endeavour to collect, describe, and evaluate all theoretical questions and problems of method and procedure arising in the compilation of dictionaries, and consequently aim to improve lexicographic practice.

Bostaande stem in die breë ooreen met die verdeling van die veld van die leksikografie in 'n metaleksikografiese komponent (die metaleksikografie) en die praktiese leksikografiese komponent (of die praktiese leksikografie wat as einddoel die daarstelling van woordeboeke het) soos uiteengesit in Wiegand (1983a, 1983b) en Wolski (1986), en wat in ietwat gewysigde vorm aangebied word in Figuur 1.

Die metaleksikografie bestaan volgens hierdie outeurs uit 'n aantal woordeboeknavorsingsgebiede wat oor 'n uiteenlopende aantal aspekte van woordeboeke handel, nl.

- (i) Gebruikersnavorsing en navorsing oor die sosiale status van woordeboeke
- (ii) Navorsing oor die geskiedenis van die leksikografie
- (iii) Navorsing oor die kritiek op bestaande woordeboeke
- (iv) Woordeboekdidaktiek
- (v) 'n Algemene teorie van leksikografiese taalbeskrywing, wat in die volgende onderdele uiteenval:
 - (a) Algemene deel
 - i Doelstellinge van woordeboeke
 - ii Relasies tot ander teorieë en beginsels (in aanverwante dissiplines en subdissiplines)
 - iii Beginsels uit die geskiedenis van die leksikografie
 - (b) Bestuursteorie (bv. werksverdeling t.o.v. arbeidsvelde)
 - (c) Teorie van leksikografiese taalnavorsing
 - i Dataversameling
 - ii Dataverwerking
 - iii Rekenaarondersteuning
 - (d) Teorie van leksikografiese taalbeskrywing
 - i Woordeboektipologie
 - ii Teksteorie vir leksikografiese tekste

Soos aangetoon in Figuur 1, word die leksikografiepraktyk gestuur deur die navorsing wat ten opsigte van elkeen van hierdie komponente van die meta-

leksikografie uitgevoer word. Ons beperk ons egter eers net tot twee van die onderafdelings van komponent (v), nl. leksikografiese navorsing en leksikografiese beskrywing (vgl. Figuur 2).

Die verdeling in 'n teorie van leksikografiese taalnavorsing en leksikografiese taalbeskrywing stem ooreen met die soort tweedeling wat in die leksikografiese praktyk aangetref word, nl. dié tussen (a) dataversameling, -ontleding en -beskrywing en (b) die seleksie en aanbieding van data vir opname in 'n woordeboek.

2.1.1 Leksikografiese taalnavorsing

Dit is in die fase van die versameling, ontleding en beskrywing van linguistiese data wat daar in die leksikografie die sterkste by die teoretiese linguistiek aangeleun word en waarin die woordeboekmaker in die drievoudige rol van én leksikograaf én grammatikus én algemene taalwetenskaplike optree. As mens jou vir eers net tot die eentalige verklarende leksikografie beperk, dan is die doel van die leksikograaf in die navorsingsfase om aan die hand van omvattende en verteenwoordigende datakorpusse (in die vorm van sitatemateriaal) 'n linguistiese adekwate beskrywing te gee van al die grammatiese kenmerke van 'n gekose versameling leksikale items, en dit is met die oog hierop dat hy gaan aanleun by wat die teoretiese linguistiek en grammatici aan te bied het in die vorm van algemene en taalspesifieke teorieë, aannames, begrippeapparaat en konseptuele onderskeidings, bestaande datakorpusse en veralgemenings oor die grammatiese kenmerke van leksikale items, metodes en tegnieke.

Hieruit behoort alreeds te blyk dat die praktiese leksikografie nie in 'n teoretiese vakuum beskryf word nie: in die grammatiese ontleding in fase (i) word sulke ontledings "gestuur" deur bepaalde *taalkundige* aannames, teoretiese-konseptuele onderskeidings, en dit geskied volgens bepaalde metodes, ongeag of so 'n analities-deskriptiewe raamwerk eksplisiet (in die woordeboek self of in 'n redaksionele beleidstuk) verwoord is/word of volgens metawetenskaplike kriteria as 'n koherente en eksplisiete teorie beskou sou kon word. Daar kan met redelike sekerheid aanvaar word dat leksikograwe hulle in die verlede — en sekerlik vandag ook — in hierdie opsig laat lei het deur wat daar linguisties-teoreties aan bod was, ook wat die reikwydte van hierdie teorieë en subteorieë betref. Of die bestaande linguistiese (deel)teorieë altyd adekwaat is/was vir die praktiese leksikograaf, is 'n ander vraag (vgl. die bespreking later).

Gegee dat dit vandag algemene praktyk is om 'n omvattende databasis daar te stel op grond waarvan verskeie woordeboeke van verskillende tipes saamgestel kan word, deel die leksikograaf in die fase van leksikografiese taalnavorsing met die grammatikus die doel om 'n adekwate beskrywing van die leksikale taalbeheersing van die ideale moedertaalspreker van 'n taal daar te stel op grond van 'n uitgebreide datakorpus/taalgedrag. Ideaal gesproke, het

die leksikografie dus behoefte aan linguistiese teorieë oor die moedertaal-spreker se leksikale taalbeheersing en leksikale taalverwerwing, soos begrond in leksikale taalgebruik, en in die besonder aan 'n teoretiese raamwerk wat die kompleksiteite, reëlmatighede en idiosinkrasieë, van die grammatiese kenmerke van leksikale items in werklike taalgebruik kan verreken.

Pas mens die skema van Botha (1977: 412) vir generatiewe ondersoek aan met die fokus op die taalgebruiker se leksikale taalbeheersing, dan sou 'n adekwate linguistiese teorie vir leksikografiese doeleindes (ideaal gesien) een wees wat die bereik het van die gegewe wat in Figuur 3 uiteengesit word.

Al sou daar egter so 'n adekwate linguistiese teorie beskikbaar wees, hou dit nie sonder meer in dat so 'n teorie in die geheel noodwendig as leksikografies relevant beskou sou moes word nie. Hierdie feit volg daaruit dat daar in die leksikografieteorie en -praktyk op 'n spesifieke wyse by sulke teorieë aangesluit word, nl. ten opsigte van die besondere linguisties-teoretiese probleme en behoeftes wat eie aan leksikografievorsing en -beskrywing is. Die behoeftes en probleme wat dus eie aan die leksikografie is, bepaal op watter wyse en in hoe 'n mate daar by die teorieë, data en metodes van die linguistiek aansluiting gevind sal word.

Hierdie feit laat ook die moontlikheid oop dat dit wat in die leksikografie as "problematies" bestempel word, deels self ingegee kan wees en dat dit bepaal kan word deur die besondere linguisties-teoretiese raamwerk waarby daar in die leksikografie aangesluit word. Ter illustrasie: die aard en omvang van leksikale betekenis en verskynsels soos sinonimie, homonimie, polisemie, ens. staan sentraal in die leksikografie, maar ook in verskeie linguistiese teorieë. Wat dus ook al as "problematies" aan hierdie verskynsels in die leksikografie beskou word, sou in 'n groot mate kan ooreenstem met wat as problematies aan hierdie verskynsels in die aanvaarde linguistiese teorieë beskou word.

Bogenoemde uiteensetting kan as agtergrond dien vir die toetsing van die adekwaatheid van linguistiese teorieë vir leksikografiese taalnavorsing en -beskrywing. Soos al so dikwels aangetoon, het die meeste linguistiese teorieë in hierdie opsig nie besonder goed gevaar nie. Enkele van hierdie algemene probleme is die volgende (vgl. Swanepoel 1992b vir 'n volledige bespreking):

- Die linguistiese teorieë is empiries gebrekkig begrond, wat insluit dat daar nie alleen aan werklike taalgebruik verbygegaan word nie, maar ook dat daar nie volledige beskrywings van data gegee word nie.
- Linguistiese teorieë trek in hulle toepassingsbereik die grens te nou en gaan byvoorbeeld aan die leksikon en die leksikale item as analitiese eenheid verby.
- Probleemverskynsels wat vir die leksikografie van belang is, word nie in diepte ondersoek nie.

Die resultaat is/was dat leksikograwe in hulle analities-deskriptiewe omgang met taalgebruiksdata self dikwels die teoretiese leemtes gevul het, aan die rigiditeit van sommige linguisties-teoretiese aannames gaan buig het (vgl. byvoorbeeld die bespreking in Swanepoel 1991), of "gesondig" het deur nie 'n bepaalde teoretiese raamwerk konsekwent in 'n woordeboek deur te voer nie (soos dikwels uit die kritiek van linguiste op woordeboeke blyk).

Soos Tomaszczyk en Lewandowska-Tomaszczyk (1990: xii-xiii) aantoon, is dit egter ook so dat daar vandag verskeie linguisties-teoretiese raamwerke, soos die kognitiewe grammatika, die dinamiese semantiek, funksionele grammatika, betekenis-tekstmodelle, ens. bestaan waarin daar aan die leksikon 'n sentrale rol toegeken word en waarin die leksikale item die lokus is van die volle spektrum grammatiese kenmerke daarvan sodat van die kardinale leksikografiese vraagstukke vandag vanuit verskillende en dikwels komplekserende teoretiese perspektiewe benader kan word.

2.1.2 Leksikografiese beskrywing

Die resultate van leksikografiese taalnavorsing dien uiteindelik as basis vir leksikografiese beskrywing in woordeboeke van bepaalde tipes vir teikengebruikersgroepe. In die praktyk behels dit op die makrostrukturele vlak die seleksie van lemmas vir opname in 'n woordeboek en die ordening daarvan (alfabeties of konseptueel). Op die mikrostrukturele vlak behels dit die seleksie van linguistiese data (fonologies, morfologies, sintakties, semanties, pragmaties, ens.) en die strukturering (enkodering) daarvan in woordeboekartikels. Onder laasgenoemde val byvoorbeeld die probleem van die keuse van die korrekte definieringsmiddele en byvoorbeeld die ordening van die verskillende betekenisonderskeidings van 'n lemma (byvoorbeeld 'n chronologiese of logiese ordening of 'n ordening volgens frekwensie) (vgl. ook die bespreking in Geeraerts 1990b: 195).

In feite gaan dit op die mikrostrukturele vlak om 'n gemotiveerde keuse uit al die beskrywingsmiddele wat tot die beskikking van die leksikograaf staan, en dié vertoon 'n ryke verskeidenheid. Net wat betekenisbeskrywing betref, moet die leksikograaf byvoorbeeld 'n keuse maak uit (i) die semantiese tipes wat in 'n definisie opgeneem moet word (byvoorbeeld prototipiese, stereotipiese en/of tegniese betekenis; linguistiese en/of sg. "ensiklopediese" betekenis), (ii) die verskillende definisietegnieke (definisie vs. voorbeeld, vs. beeld; eksplisiete en implisiete aanbieding van inligting), en (iii) spesifieke definisietipes (byvoorbeeld die genus et differentia-definisie, die ekstensionele definisie, die sinonimiedefinisie, ens.).

Die keuse/oplossings wat op sowel makrostrukturele as mikrostrukturele vlak ten opsigte van die seleksie en aanbieding van inligting gemaak word, word in die literatuur vanuit verskillende kante geregverdig of beargumenteer. Van hierdie oorweginge is doodeenvoudige dinge soos die grootte en omvang

van die woordeboek, die koste verbonde aan die produksie daarvan, beskikbare mannekrag, identifiseerbare leemtes in soortgelyke en kompeterende woordeboeke wat om korreksie vra, ens. In feite is dit egter so dat oorweging en bevindinge uit elkeen van die navorsingskomponente wat in Figuur 1 en 2 aangedui word, insluitende die linguisties-teoretiese raamwerk waarby daar in die fase van leksikografiese taalnavorsing aangesluit word, as regverdiging van die seleksie- en enkoderingsprosesse op sowel die makro- as die mikrovlak aangevoer kan word (vgl. verder die bespreking in Swanepoel 1992b).

Oor die afgelope aantal jare het die voorafgaande 'n duidelike invloed gehad op die metodologie wat in die seleksie en aanbidding van linguistiese data gevolg word — 'n proses wat in die volgende stappe saamgevat kan word:

- (i) identifisering van 'n leksikografiese probleem;
- (ii) analise van die probleem vanuit verskillende linguisties-teoretiese raamwerke (teorieë, metodes, data);
- (iii) analise van die probleem vanuit 'n leksikografiese perspektief, d.i. in terme van leksikografiese teorieë, metodes, tegnieke, doelstellinge, ens.; en
- (iv) keuse van oplossings uit (ii) en (iii) en regverdiging van die gekose oplossing in terme van (ii) en (iii), waarin daar dan op teorieë, metodes en data van (ii) en (iii) gesteun word in die uiteindelijke seleksie en aanbidding van die linguistiese data.

Goeie voorbeelde waarin hierdie metodologie gevolg word, is byvoorbeeld Wolski (1986) (oor die seleksie en enkodering van inligting oor partikels in woordeboeke), en Atkins, Kegl en Levin (1986) (oor die seleksie en enkodering van inligting oor werkwoorde in verskillende woordeboektypes).

Een kardinale beperking wat binne die tema van hierdie artikel van belang is, is die beperking wat algemeen aanvaar word ten opsigte van die keuse van die linguistiese metataal vir die enkodering van grammatiese inligting in die woordeboekartikel. Daar word naamlik aanvaar dat woordeboekgebruikers in die reël taalkundige en linguistiese leke is, as sodanig nie in taalkundige en leksikografiese probleme belangstel nie en met enige naslaanaktiwiteit so gou as moontlik met hulle besondere kommunikatiewe probleem geholpe wil raak. Hieruit distilleer Zgusta (1971: 17) twee adekwaatheidsvereistes vir 'n goeie woordeboek, nl. dat dit sy potensiele gebruikers in ag moet neem, maar ook "that a dictionary is good 'if the theory which is inherent in it is so unobtrusive that it is no obstacle to the general user'". As mens verder daarna strew om van elke woordeboekartikel 'n klein, selfstandige essay oor die grammatiese eienskappe van 'n leksikale item te maak, dan word daarmee eksplisiete beperkinge geplaas op die soort metataal/enkoderingstaal wat die leksikograaf by die saamstel van 'n woorde-

boek kan gebruik.

Verder hou dit in dat die leksikograaf by die uiteindelijke seleksie en aanbieding van inligting hom ook sal laat lei deur algemene kommunikatiewe oorweginge wat vir die woordeboek as tekstuele naslaanwerk geld, soos byvoorbeeld ekonomie in die beskrywing, maklike terugvindbaarheid van inligting en eenvormigheid van beskrywing en strukturering om konsekwentheid in die woordeboek te bevorder. Oorweginge soos hierdie verklaar die relatiewe eenvoud van woordeboekartikels, soos die volgende:

operate. ... 2. [VP2A,3A] — (*on sb*) (*for sth*), perform a surgical operation:
The doctors decided to — at once.
(Hornby 1974 (*Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*))

Hierdie woordeboekartikel vra van die gebruiker die korrekte interpretasie van die aangebode grammatiese inligting, nie die bemeestering van komplekse enkoderingsmiddele/symboliseringsmiddele nie, en dit illustreer die soort keuses wat die leksikograaf uiteindelik maak, nl. die keuse van natuurlike taal as definisietaal, die gebruik van voorbeeldsinne en 'n aantal beskrywingskonvensies, soos die gebruik van hakies, om die ingewikkelde interaksie tussen die sintaktiese en semantiese aspekte van leksikale items te illustreer. Die gebruik van 'n voorbeeldsin en die besondere vorm wat die definisie as 'n sin aanneem in 'n woordeboekartikel soos dié hierbo, steun wesentlik op die natuurlike taalverwerwingsvermoë van die taalgebruiker, nl. om uit taalgebruik self die grammatiese eienskappe van leksikale items te abstraheer.

2.2 Die kognitiewe grammatika as teoretiese alternatief

In afdeling 2.1.1 word dit as breë beginsel vir die keuse van 'n adekwate linguistiese teorie vir die leksikografieteorie en -praktyk gestel

- (i) dat so 'n teorie gerig moet wees op die moedertaalspreker se leksikale taalbeheersing;
- (ii) dat dit die komponente van hierdie leksikale taalbeheersing moet uiteensit, in die besonder dat dit uitgebreide deelteorieë moet bevat oor elkeen van hierdie komponente van 'n moedertaalspreker se kennis; en bowenal
- (iii) dat dit alle aspekte van werklike taalgebruik moet verreken.

Daar is egter ook aangetoon dat die keuse van 'n adekwate linguistiese teorie, metodes en data verder bepaal word deur die besondere probleemstelling van die gebied van die leksikografieteorie en -praktyk self, sodat mens kan aanvaar dat daar in die leksikografie direkter aansluiting gevind sal word by alle linguistiese teorieë wat vir die leksikograaf "insig" in sy eie linguistiese probleme

sal bied, by linguistiese metodes wat bruikbaar blyk te wees vir die leksikografiese ontleding en beskrywing van linguistiese data en by dié data wat van direkte belang vir die samestelling van 'n adekwate leksikografiese databasis blyk te wees.

Die vraag is dan eerstens wat hierdie besondere leksikografies-linguistiese probleme is, en tweedens, watter linguistiese teorieë die nodige en bruikbare insigte vir die leksikografie bied.

Die ruimte ontbreek hier om die leemtes van die histories-filologiese grammatika en die verskillende variante van die strukturalisme in hierdie opsig te ontleed. Hierdie sake kry uitgebreid aandag in werke soos Fillmore (1975), Geeraerts (1986), Lakoff (1987), Lakoff en Johnson (1980) en Langacker (1987, 1988, 1990). In die onderstaande word daar slegs kursories van hierdie leksikografiese probleemgebiede aangedui en van die relevante literatuur opgegee waarin die besondere probleemgebied vanuit die raamwerk van die kognitiewe grammatika benader word. In die meeste van hierdie artikels gaan dit om 'n alternatiewe benadering van die betrokke verskynsel (vanuit die perspektief van ['n variant/deelteorie/besondere aannames van] die kognitiewe grammatika), maar nie altyd ewe primêr om die "vertaling" van hierdie insigte in leksikografies bruikbare gegewens nie. Die hoofdoel is om die relevante linguistiese verskynsels as sodanig met meerdere insig te ontleed, maar dié kan mens as voorvereiste stel vir die adekwaatheid van hierdie ontledings vir leksikografiese doeleindes.

In die onderstaande word daar veral gekonsentreer op dié relevante leksikografiese probleme wat omvattend in die kognitiewe grammatika ondersoek word.

2.2.1 'n Taalgebruiksmodel en die leksikografiese implikasies daarvan

Langacker (1988: 128) neem as vertrekpunt vir grammatiese ondersoek 'n besliste standpunt in teen die wyse waarop die soeke na veralgemenings in generatiewe taalondersoek die voorrang geniet bo die verantwoording van die fynere aspekte van taal-in-gebruik. Met die volgende eggo hy as 't ware die kritiek wat leksikograwe dikwels teen linguistiese beskrywing en teorievorming inbring:

Now obviously, the search for generalizations is a prime objective — the question I raise is one of balance, and whether the generalizations rest on adequate empirical foundations. It is apparent, for example, that generative grammarians have never dealt seriously with the lexicon in its own terms. Nor do they often attempt, after stating a rule in general fashion, to document the actual extent of its applicability and the various factors that influence its felicity ... The abstract system of rules and principles constructed by theorists seldom emerge organically from the sensitive,

fine grained description of fully representative data (hence their mortality rate is high and their lifetime often tragically short). In brief, all the glory attaches to general principles and abstract theory; careful attention to the minutiae of language data is left for those without the insight and imagination to be good theorists.

(Langacker 1988: 128)

Op grond van hierdie kritiek volg daar dan 'n algemene teoretiese en metodologiese doelstelling wat m.i. sentraal in verskillende variante van die kognitiewe grammatika staan, nl. die ontwikkeling van 'n deskriptief-analitiese raamwerk en die daarstelling van veralgemenings wat wel deeglik die "minutiae" van taalgebruik kan verreken, in die besonder dan 'n raamwerk waarin én veralgemenings én individuele afwykings maksimaal verantwoord kan word.

2.2.1.1 Leksikale polisemie

In Langacker (1988 en 1990) kry hierdie strewende vergestaltung op semanties-leksikale vlak in die ponering van 'n netwerkteorie vir polisemie waarin skemata (veralgemenings oor individuele betekenisonderskeidings), individuele instansierings van skemata en afwykings van skemata (deur prosesse soos metaforiek en metonimie) die skakels in 'n netwerk vorm. Saam met die prototipeteorie van konseptuele struktuur (vgl. die bespreking in Lakoff 1987, Norvig en Lakoff 1987 en die uiteensetting en bronne in Swanepoel 1991) en die aanname dat daar in beginsel nie tussen sogenaamde "linguistiese betekenis" en "ensiklopediese kennis" onderskei kan word nie, vorm hierdie netwerkteorie in baie opsigte 'n meer adekwate, leksikografiese bruikbare teorie van leksikale polisemie.

Die teorie bied 'n adekwate basis vir tipiese leksikografiese probleemstelling op mikro-semantiese vlak, soos die volgende:

- die feit dat linguistiese en ensiklopediese kennis (vir sover dit enigsins moontlik is om dié twee te onderskei) altwee bepalend is vir die betekenis van leksikale items;
- dat daar in die gebruikstoepassings van leksikale items sowel veralgemenings oor kontekstuele betekeniswaardes (skemata) as individuele afwykings van hierdie reëlmatighede voorkom — wat die onhoudbaarheid van die sg. "lumping vs. splitting"-kontroverse in die leksikografie onderstreep (vgl. ook Taylor 1992);
- die gepaste ordening van betekenisonderskeidings in sinchrone woordeboeke (vgl. byvoorbeeld Dirven 1985 en Verstraten 1992);
- die aard van die meganismes van leksikaal-semantiese veranderinge en die sinchrone relasies tussen betekenisonderskeidings van

polisemiese leksikale items (vgl. in hierdie verband byvoorbeeld Traugott 1986, Lakoff 1987, Norvig en Lakoff 1987).

Van besondere belang ten opsigte van laasgenoemde is die uitgebreide studies van beeldskematiese transformasies (vgl. byvoorbeeld Brugman 1983, Lakoff 1987), metaforiek en metonimie (vgl. die bronne in Swanepoel en Schreuder 1991), metaftonimie (vgl. Goossens 1990) en die byvoeging van skemata ("Frame-addition links") (vgl. byvoorbeeld Norvig en Lakoff 1987) wat die skakels vorm tussen die betekenisonderskeidings van verskillende kategorieë leksikale items. Soos Norvig en Lakoff (1987: 197) meld:

These link types enable us to represent a network of lexical senses in such a way as to eliminate redundancies, state generalizations across senses, and show exactly how polysemous senses are related to one another.

Vir die abstrahering van sodanige veralgemenings en die ontleding van die netwerkrelasies van polisemantiese items is dit egter noodsaaklik dat die betekenistoepassings en -onderskeidings van leksikale items in besonderhede uitgewerk moet word.

2.2.1.2 Die inhoud en struktuur van die leksikon

'n Tweede belangrike punt van kritiek van Langacker (1987: 127) op die generatiewe grammatika is die beginsel van reduksionisme wat belangrike implikasies ten opsigte van die inhoud en struktuur van die leksikon (en leksikografies vir die woordeboek) inhou. Die beginsel verwoord hy soos volg:

If the rules of a grammar fully describe the composition of a particular structure, that structure is not itself individually listed in the lexicon.

Hierdie beginsel eggo die nou al bekende aanname van Bloomfield wat in 'n groot mate die siening van die inhoud van die omvattend verklarende woordeboek bepaal, nl. dat die lexicon "really an appendix of the grammar (is — PHS), a list of basic irregularities" (vgl. Ilson 1990: 123). Hierdie uitgangspunt ten opsigte van die leksikon manifesteer hom op verskillende wyses in leksikografiese uitgangspunte, soos die opnamebeleid vir morfologiese komplekse as lemmas, maar ook deur die afwesigheid van veralgemenings op semanties-leksikale vlak, d.i. die eenvoudige lysing van betekenisonderskeidings sonder 'n aanduiding van die reëlmatige wyse ten opsigte waarvan hulle aan mekaar gekoppel is (vgl. Lehrer 1989) en die onderspeling van die gemotiveerdheid van leksikale betekenisonderskeidings (vgl. Swanepoel 1992a).

Navorsing binne die raamwerk van die kognitiewe semantiek toon juis die groot aantal reëlmatighede wat ter sprake is op die leksikaal-semantiese

vlak en die uitgebreide gemotiveerdheid van die betekenisonderskeidings van polisemantiese leksikale items. Hieruit volg dan 'n siening van die leksikon as lokus van semantiese (en ander) reëlmatighede, arbitrariteit en gemotiveerdheid op die semanties-leksikale vlak — 'n siening wat in beginsel radikale implikasies sou inhou indien dit as uitgangspunt vir leksikografiese taalnavorsing en -beskrywing (seleksie van grammatiese inligting en die enkodering daarvan) aanvaar sou word (vgl. byvoorbeeld Swanepoel 1992a).

2.2.1.3 Definisies

Die funksie van die leksikografiese definisietipes, die kenmerke en struktuur van elke tipe (byvoorbeeld die sinoniemdefinisie en die genus et differentiaedefinisie) asook die adekwaatheid van elke tipe word op verskeie plekke in die leksikografieliteratuur bespreek (vgl. byvoorbeeld Landau 1984, Swanepoel 1990 en Zgusta 1971).

Enkele van die belangrikste uitgangspunte wat by die leksikografiese definisie geld, is direk ingegee deur sentrale aannames in die strukturele semantiek, soos byvoorbeeld:

- dat daar 'n streng onderskeid tussen linguistiese en ensiklopediese kennis gehandhaaf moet word aangesien die teken van die leksikografiese definisie die linguistiese betekenis van 'n leksikale item is;
- dat die betekenisonderskeidings van 'n leksikale item relasioneel gedefinieer word, d.i. in terme van die paradigmatische relasies wat hulle (semanties) met ander leksikale items in 'n betekenisveld onderhou (vgl. Lyons 1977); en
- dat die betekenis van 'n leksikale item medebepaal word deur die sintagmatiese seleksiebepalings daarvan.

Die onhoudbaarheid van die eerste twee stelling word byvoorbeeld uitgebreid aangetoon in Geeraerts (1986). Dit word dan eerstens as uitgangspunt in die kognitiewe semantiek aanvaar dat leksikale betekenis gelyk gestel word met 'n geassosieerde konsep (wat ook inhou dat die inhoud van sulke konsepte nie van die ander kennis van die taalgerebruker of van sy omvattender kennis en kognitiewe vermoëns onderskei kan word nie). Volgens Langacker (1990) (vgl. ook Rudzka-Ostyn 1989) profileer die betekenis van enige leksikale item 'n deel van 'n omvattender kenniskompleks (ook bekend as kenniskonstruk, skemata, "frames", prototipemodelle of geïdealiseerde kognitiewe modelle) wat wesentlik deel uitmaak van die betekenis daarvan en gevolglik as deel van die leksikale betekenis van 'n leksikale item beskou moet word. Ter illustrasie: die betekenis van 'n leksikale item soos *skrum* kan net gedefinieer word teen die hele kenniskompleks wat deur die woord *rugby* geaktiveer word. Soos byvoorbeeld uitgebreid aangetoon in Fillmore (1975), Rudzka-Ostyn (1989),

Langacker (1990) en Wierzbicka (1985) behoort leksikale betekenisomskrywing gerig te wees op én hierdie omvattender kenniskompleks én die deel daarvan wat 'n bepaalde leksikale item profileer.

Soos Geeraerts (1990) egter tereg opmerk, sou die leksikografiese beskrywing van sulke omvattende kenniskomplekse vanweë pragmatiese redes ondoenlik wees (vanweë die gebrek aan ruimte in woordeboeke). Hierdie uitgangspunt ondersteun die gebruik van die genus et differentiae-definisie aangesien dit as beskrywingsmiddel die naaste aan hierdie soort ideaal kom vir sover dit deur die aanduiding van die genus 'n gepaste, omvattender kenniskompleks aktiveer waarteen die betekenis van 'n definiendum dan in terme van onderskeidende kenmerke onderskei word.

Hierdie uitgangspunt ten opsigte van leksikale betekenis het twee verdere belangrike implikasies, nl. ten opsigte van die adekwaatheid van verskillende definisietipes, en ten opsigte van die huidige algemeen aanvaarde metodes wat in die fase van leksikografiese taalnavorsing gevolg word vir die abstrahering van leksikale betekenis.

Die adekwaatheid van enige definisie sou mens eerstens moet meet aan die mate waarin dit wel 'n beskrywing of verklaring van die betekenis van 'n leksikale item bied. So 'n toets vooronderstel of vereis in die eerste plek dat die leksikograaf moet weet wat hierdie betekenis/kenniskompleks is waarvan die leksikografiese definisie 'n beskrywing, of verduideliking, of 'n gereduseerde weergawe probeer wees. Soos Wierzbicka (1987: 28) dit stel in haar uitgebreide ontledings van die prototipes wat met gewone leksikale items geassosieer word:

... it seems clear that to abbreviate purposefully and economically it is desirable to know *what exactly* one is trying to abbreviate. Shots in the dark are likely to miss the target altogether ... If one is trying to economize on the ammunition, it is good to be able to see the entire outline of the object one is aiming at.

Al aanvaar mens dus dat enige verklarende woordeboek (veral vanweë ruimtegebrek) nie 'n volledige beskrywing van die geassosieerde kenniskompleks van 'n leksikale item kan verskaf nie, hou die voorafgaande in dat die leksikograaf ten minste in die fase van leksikografiese taalnavorsing sal poog om so 'n volledige as moontlike weergawe van so 'n kenniskompleks te reconstrueer aangesien dit uiteindelik die verwysingspunt vir enige definisie (in die fase van leksikografiese beskrywing) sal moet wees.

Die huidige leksikografiese werkwysie om in die fase van taalnavorsing die betekenis van 'n leksikale item te abstraheer uit 'n verteenwoordigende versameling gebruiksgevalle van so 'n item stuit teen allerlei probleme. Wat selde gestel word, is dat hierdie aktiwiteit 'n hermeneutiese aktiwiteit is (vgl. Geeraerts 1989b) waarin die leksikograaf as moedertaalspreker primêr op introspeksie as ontginningmiddel steun. Aan introspeksie as metode sit daar egter

allerlei probleme (vgl. Swanepoel 1992b). Die kernprobleem is om juis uit te kom by die kenniskomplekse wat gewone taalgebruikers (spontaan) met woorde assosieer, en by die fynere betekenisonderskeidinge van leksikale items wat dikwels met introspeksie verlore gaan. As dit in die fase van leksikografiese taalnavoring dus aanvaar word dat die doelstelling is om die volle spektrum van die betekenisonderskeidings en -nuanses van leksikale items te agterhaal, dan is die introspektiewe metode alleen nie genoeg nie.

Hierdie probleem word in die kognitiewe semantiek omseil deur introspeksie aan te vul met die metodes en resultate van psigolinguistiese eksperimente en sosiolinguistiese opnames. Die toepassing van hierdie metodes word op insiggewende wyse geïllustreer in Averill, Catlin en Chon (1990) se ontleding van die kenniskomplekse wat met 'n leksikale item soos "hope" (*hoop*) geassosieer word.

Gegee die mannekrag- en tydsbeperinge waaronder die leksikograaf gebuk gaan, kan mens natuurlik 'n vraagteken agter die praktiese haalbaarheid van hierdie metode in leksikografiese navorsing plaas. Soos egter hierbo aangetoon, leun die leksikograaf nie net aan by die teoretiese komponent van enige brondissipline (soos die linguistiek of die kognitiewe wetenskappe) nie, maar dikwels ook by die metodes en data daarvan vir die oplossing van probleme wat eie aan die leksikografie is. Die gebruik van medewerkers uit verskeie vertakkinge van die wetenskap en die tegnologie is algemene praktyk in die leksikografie. Prinsipieel kan daar dus geen beswaar wees om ook ter wille van adekwate betekenisbeskrywing by die teorieë, metodes en data van dié wetenskappe tē gaan aanleun, soos die verskillende vertakkinge van die kognitiewe wetenskappe, wat poog om 'n adekwate rekonstruksie te probeer gee van die betekenisomplekse wat die gewone taalgebruiker met leksikale items assosieer nie. Wat die resultate van kognitiewe navorsing vir die leksikografie veral aantreklik maak, is juis die feit dat die kognitiewe semantiek in uitgangspunt grootliks met die teoretiese benaderings van ander kognitiewe wetenskappe oorvleuel (vgl. byvoorbeeld Shaver e.a. 1987).

2.1.1.4 Ander relevante leksikografiese konsepte en verskynsels

Soos voorheen betoog, word die leksikografiese adekwaatheid van 'n linguistiese teorie ook bepaal deur die mate waarin so 'n teorie insig bied in wat leksikografies as problematies beskou word. Ook wat dit betref, is daar talle studies met die kognitiewe grammatika as vertrekpunt waarin van hierdie verskynsels aan bod kom. Ek noem enkeles: homonimie (vgl. byvoorbeeld Geeraerts 1990a), sinonimie (vgl. byvoorbeeld Geeraerts 1985), seleksiebeperinge (vgl. Hawkins 1988), die deursigtigheidsgraderinge van morfologiese komplekse items (vgl. byvoorbeeld Heyvaert 1990) en idiomatiese uitdrukkings (vgl. byvoorbeeld Gibbs 1990 en Verstraten 1992).

Slot

In die voorgaande word daar aangetoon dat van die mees tradisioneel-aanvaarde linguisties-teoretiese en metodologiese aannames van die leksikografie binne die raamwerk van die kognitiewe grammatika bevraagteken word. Hierin lê m.i. juis die uitdaging vir die leksikografie, naamlik om die implikasies van hierdie teoretiese en metodologiese aannames vir die toekomstige leksikografiepraktyk verder te gaan uitbou en te gaan toets met die oog op die daarstelling van woordeboeke wat op meer adekwate wyse voldoen aan die vereistes wat verskillende gebruikersgroepe aan woordeboeke stel.

Aantekeninge

- 1 Zgusta (1971: 15-16) haal in hierdie verband die volgende uitsprake van leksikograwe aan:

The theory of lexicography is connected with all the disciplines which study the lexical system: semantics, lexicology, grammar, stylistics ...

en

the dictionary is ... the meeting place of all the systems linguistic and non-linguistic which bear relevantly on speech behavior.

- 2 Hierdie opvatting steun op die siening van Raskin (1986) oor die wisselwerking tussen die teoretiese linguistiek en enige gebruik daarvan in linguistiese toepassings. Raskin (1986a: xiv) definieer 'n "linguistiese toepassing" soos volg:

By linguistic applications we will mean here the use of data, methods and/or theories accumulated or developed in linguistics, to solve the problems from a different field of study, any language related field of study which might need linguistic expertise.

Verwysings

- Atkins, B., J. Kegl en B. Levin. 1986. Explicit and Implicit Information in Dictionaries. *Advances in Lexicology: Second Annual Conference of the UW Centre for the New Oxford English Dictionary*. Proceedings of the Conference, November 9-11: 45-63. Waterloo, Ontario: University of Waterloo.
- Averill, J.R., G. Catlin en K.K. Chon. 1990. *Rules of Hope*. New York, Berlyn: Springer.
- Bjarkman, P.C. en V. Raskin (Reds.). 1986. *The Real-World Linguist: Linguistic Applications in the 1980s*. Norwood, New Jersey: ALEX.
- Botha, R.P. 1977. *Generatiewe taalondersoek — 'n sistematiese inleiding*. Kaapstad: HAUM.

- Brugman, C. 1983. *Story of Over*. Bloomington: IU Linguistics Club.
- Cogen, C., H. Thompson en J. Wright (Reds.). 1975. *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*. Berkeley: Berkeley Linguistic Society.
- Dirven, R. 1985. Metaphor as a Basic Means of Extending the Lexicon. Dirven, R. en W. Paprotté (Reds.). 1985: 86-119.
- Dirven, R. en W. Paprotté (Reds.). 1985. *The Ubiquity of Metaphor: Metaphors in Language and Thought*. Amsterdam: John Benjamins.
- Fillmore, C.J. 1975. An Alternative to Checklist Theories of Meaning. Cogen, Thompson en Wright (Reds.). 1975.
- Geeraerts, D. 1985. Preponderantiever verschillen bij bijna-synoniemen. *De Nieuwe Taalgids* 78: 18-27.
- Geeraerts, D. 1986. *Woordbetekenis: Een overzicht van de lexicale semantiek*. Leuven: Acco.
- Geeraerts, D. 1989a. Introduction: Prospects and Problems of Prototype Theory. *Linguistics* 27: 587-612.
- Geeraerts, D. 1989b. *Wat er in een woord zit: Facetten van de lexicale semantiek*. Leuven: Peters.
- Geeraerts, D. 1990a. Homonymy, Iconicity, and Prototypicality. *Belgian Journal of Linguistics* 5: 49-74.
- Geeraerts, D. 1990b. The Lexicographical Treatment of Prototypical Polysemy. Tsohatzidis, S.L. (Red.). 1990: 195-210.
- Gibbs, R.W. 1990. Psycholinguistic Studies on the Conceptual Basis of Idiomaticity. *Cognitive Linguistics* 4: 417-451.
- Goossens, L. 1990. Metaphonymy: The Interaction of Metaphor and Metonymy in Expressions for Linguistic Action. *Cognitive Linguistics* 1-3: 323-340.
- Harteveld, P. (Red.). 1991. *Lexikos*. AFRILEX-reeks 1: 1991. Stellenbosch: Buro van die WAT.
- Hausmann, F.J. e.a. 1986. *The International Encyclopedia of Lexicography*. An Outline of the Project. *Lexicographica* 2: 271-283.
- Hawkins, B.W. 1988. The Natural Category MEDIUM: an Alternative to Selection Restrictions and Similar Constructs. Rudzka-Ostyn, B. (Red.). 1988: 231-270.
- Heyvaert, F.J. 1990. Over de betekenis van zgn. 'doorzichtige' samenstellingen. *Forum der Letteren* 31(2): 104-124.
- Hornby, A.S. 1974. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press.
- Ilsou, R. 1990. Semantic Regularities in Dictionaries. Tomaszczyk, J. en B. Lewandowska-Tomaszczyk (Reds.). 1990: 123-132.
- Jackendoff, R. 1990. *Semantic Structures*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Lakoff, G. 1987. *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G. en M. Johnson. 1980. *Metaphors we Live by*. Chicago: Chicago University Press.
- Landau, S.I. 1984. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. New York: The Scribner Press.
- Langacker, R.W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R.W. 1988. A Usage-based Model. Rudzka-Ostyn, B. (Red.). 1988: 127-161.
- Langacker, R.W. 1990. *Concept, Image and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar*. Berlyn: De Gruyter.

- Lehrer, A. 1989. *Polysemy, Conventionality and the Structure of the Lexicon*. Duisburg: LAUD Series A240.
- Lyons, J. 1977. *Semantics*. Volumes 1 and 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norvig, P. en G. Lakoff. 1987. Taking: A Study in Lexical Network Theory. *Proceedings of the 13th Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*: 195-212.
- Raskin, V. 1986a. Preface. *Linguistic Applications in the 1980s*. Bjarkman, P.C. en V. Raskin (Reds.). 1986: xiii-xix.
- Raskin, V. 1986b. On Possible Applications of Script-based Semantics. Bjarkman, P.C. en V. Raskin (Reds.). 1986: 19-46.
- Richards, J., J. Platt en H. Weber. 1985. *Longman Dictionary of Applied Linguistics*. Harlow, Essex: Longman.
- Rudzka-Ostyn, B. (Red.). 1988. *Topics in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Rudzka-Ostyn, B. 1989. Prototypes, Schemas, and Cross-category Correspondences: The Case of Ask. *Linguistics* 27(4): 613-661.
- Shaver, P. e.a. 1987. Emotion Knowledge: Further Exploration of a Prototype Approach. *Journal of Personality and Social Psychology* 52(6): 1061-1086.
- Swanepoel, P. 1990. *Definisies in oorkommunikasie*. Pretoria: RGN.
- Swanepoel, P.H. 1991. Polisemie in die woordeboek — 'n kognitiewe perspektief. Hartevelt, P. (Red.). 1991: 221-280.
- Swanepoel, P.H. 1992a. Linguistic Motivation and its Lexicographical Application. *Journal of South African Linguistics* 10(2): 49-60.
- Swanepoel, P.H. 1992b. Linguistiek en leksikografie. Ongepubliseerde referaat gelewer by die Universiteit van Stellenbosch.
- Swanepoel, P.H. 1992c. Getting a Grip on Emotions: Defining Lexical Items that Denote Emotions. Ongepubliseerde referaat gelewer tydens die EURALEX-kongres, Tampere, Finland.
- Swanepoel, P.H. en S. Schreuder. 1991. Metaforiek, retoriek en politieke beriggewing. *Communicatio* 17(1): 7-34.
- Taylor, J.R. 1992. How Many Meanings does a Word have? Ongepubliseerde referaat gelewer by die Universiteit van Stellenbosch.
- Tomaszczyk, J. en B. Lewandowska-Tomaszczyk (Reds.). 1990. *Meaning and Lexicography*. Amsterdam: Benjamins.
- Traugott, E.C. 1986. From Polysemy to Internal Semantic Reconstruction. *Papers from the 12th Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*: 539-550.
- Tsohatzidis, S.L. (Red.). 1990. *Meanings and Prototypes: Studies on Linguistic Categorization*. Londen: Routledge.
- Verstraten, L.P. 1992. *Vaste verbindingen: Een lexicologische studie vanuit cognitief-semantisch perspektief naar fraseologiesmen in het Nederlands*. Utrecht: Uitgever LED.
- Wiegand, H.E. (Red.). 1983. *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie III*. Hildesheim: George Olms.
- Wiegand, H.E. 1983a. Was ist eigentlich ein Lemma? Ein Beitrag zur Theorie der lexikographischen Sprachbeschreibung. Wiegand, H.E. (Red.). 1983: 401-474.
- Wiegand, H.E. 1983b. Ueberlegungen zu einer Theorie der lexikographischen Sprachbeschreibung. Hyldgaard-Jensen, K. en A. Zettersten (Reds.). 1983: 35-72.
- Wierzbicka, Anna. 1985. *Lexicography and Conceptual Analysis*. Ann Arbor: Karoma Publishers.

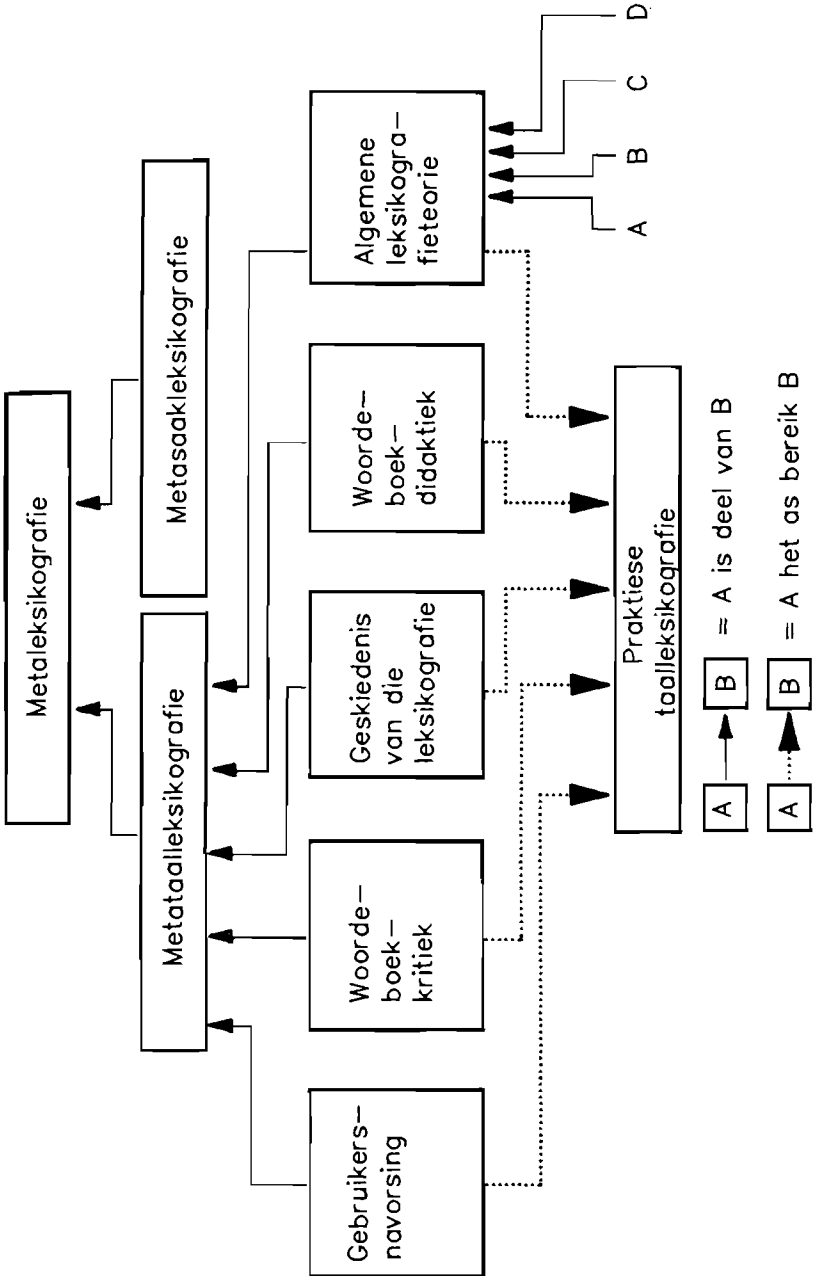
- Wierzbicka, Anna. 1987. *English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary*. Sydney: Academic Press.
- Wierzbicka, Anna. 1990. "Prototypes Save": On the Uses and Abuses of the Notion of "Prototype" in Linguistics and Related Fields. Tsohatzidis, S.L. (Red.). 1990: 347-368.
- Wolski, W. 1986. *Partikellexikographie: Ein Beitrag zur praktischen Lexikologie*. Lexicographica, Series Maior 14. Tübingen: Max Niemeyer.
- Zgusta, L. 1971. *Manual of Lexicography*. Den Haag: Mouton.

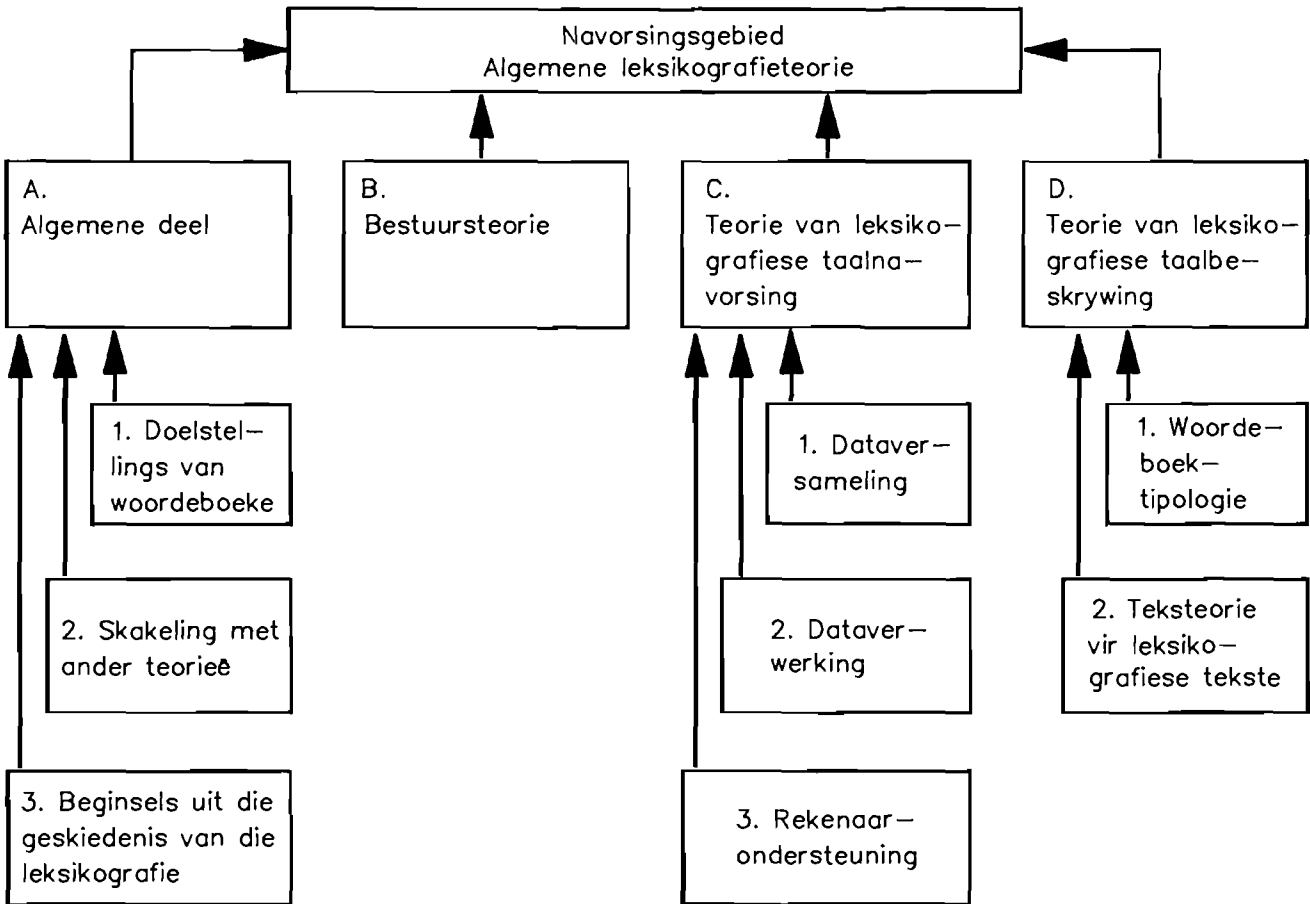
Geraadpleegde werke

- Botha, R.P. 1984. *Morphological Mechanisms: Lexicalist Analyses of Synthetic Compounding*. Oxford: Pergamon Press.
- Carstens, A. 1992. Metonimie — 'n funksionele beskouing. Ongepubliseerde studiestuk. Universiteit van Pretoria.
- Hüllen, W. en R. Schulze (Reds.). 1988. *Understanding the Lexicon: Meaning, Sense and World Knowledge in Lexical Semantics*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Hyldgaard-Jensen, K. en A. Zettersten (Reds.). 1983. *Symposium zur Lexikographie*. Hildesheim: George Olms.
- Hyldgaard-Jensen, K. en A. Zettersten (Reds.). 1988. *Symposium on Lexicography III*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Kučera, A. e.a. 1987. *Lexicographica: International Annual for Lexicography 3(1987)*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Moerdijk, A. 1987. Lexicale semantiek en compositavorming. *Forum der Letteren* 28(3): 194-213.
- Moerdijk, A. 1989. Benaderingen van metonymie. *Forum der Letteren* 30(2): 115-134.
- Moerdijk, A. 1990. Metonymie uit een ander vaatje. Moerdijk, A.M.F.J. e.a. (Reds.). 1990: 111-122.
- Moerdijk, A.M.F.J. e.a. (Reds.). 1990. *Traditie en progressie: Handelingen van het 40ste Nederlandse Filologencongres*. s'Gravenhage: SDU Uitgeverij.
- Wiegand, H.E. (Red.). 1986. *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie VI*. Hildesheim: George Olms.
- Wierzbicka, Anna. 1980. *Semantic Primitives*. Frankfurt: Athenäum.

Figuur 1:

Die verhouding tussen die teoretiese leksikografie (metaleksikografie) en die praktiese leksikografie (leksikografiepraktik)

Figuur 2: Uiteensetting van enkele komponente van die algemene leksikografieorie

Figuur 3: Die interaksie tussen leksikografiese en taalkundige taalnavorsing

